

TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN ÇIKANLARIN HAKLARI*

(TVK. md. 29 üzerine bir inceleme)

*Doç. Dr. Turgut TURHAN***

I. GİRİŞ

Vatandaşlık Hukuku sistemimize göre “yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kaybı” hallerinden sadece birisini oluşturan “çıkma” müessesesi, Türk Vatandaşlığı Kanunu (TVK.) tarafından en ayrıntılı biçimde düzenlenmiş bulunan kayıp hallerinden bir tanesidir. Gerçekten TVK.’nun 20. maddesi çıkmanın şartlarını, 21. maddesi çıkmada müracaat makamlarını, 22. maddesi ise çıkma ve izin belgelerini ve nihayet 23. madde de çıkma hükmünü düzenlemiş bulunmaktadır. Aynı şekilde, Türk vatandaşlığından çıkmanın “özel sonuçları” olarak nitelendirebileceğimiz çıkmanın eşin ve çocukların vatandaşlığına olan etkileri de sırasıyla Kanunumuzun 31 ve 32. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna karşın, TVK.’nun tüm kayıp halleri için uygulanmak üzere getirdiği ortak “genel sonuç” olan “yabancı muamelesine tâbi olma” sonucu, bir kayıp hali olması itibarıyla “çıkma” için de geçerli olmak üzere, TVK. md. 29 da düzenlenmiş bulunmaktadır.

Türk vatandaşlığından çıkanların “yabancı muamelesine tâbi tutulmaları”nı öngören TVK. md. 29 hükmü, Türk vatandaşlığından çıkanlar aleyhine yarattığı sakıncalar nedeniyle 1995 yılında

* Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, ve Deutsch-Türkische Juristen Vereinigung (Hamburg) tarafından 24-25 Eylül 1998 tarihinde İstanbul’da düzenlenen “Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler” konulu bilimsel toplantıya sunulan tebliğin ayrıntılı ve işlenmiş metnidir.

** KKTC. Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesinde görevli A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

değiştirilmiştir¹. Ancak, Türk vatandaşlığından çıkanların “yabancı muamelesine tâbi tutulması” sonucunu yumuşatmayı amaçlayan bu değişiklik uygulamada pek başarılı olmamış ve belirsizliklere, te-reddütlere ve ihtilaflara yol açabilecek nitelikte görülerek eleştiril-miştir². İşte bu çalışmanın konusu, yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmak için Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkan kişilerin haklarını düzenleyen TVK. md. 29'un 4112 Sayılı Kanunla değişik şeklinin ele alınarak irde-lenmesidir.

II. TVK. MADDE 29'DA YAPILAN DEĞİŞİKLİK

4112 Sayılı Kanunun TVK. md. 29 da yaptığı değişikliği daha iyi anlayabilmek ve getirilen düzenlemeyi daha iyi irdeleyebilmek için önce söz konusu maddenin değişiklikten önceki halini, bu ha-liyle yarattığı sakıncayı, maddenin değiştirilme gerekçesini ve de-ğiştirilmesine yönelik çalışmaları görmek faydalı olacaktır.

1. TVK. madde 29'un değişiklikten önceki hali:

TVK.'nun “Türk Vatandaşlığının Kaybı”nı düzenleyen II. Bö-lümü'nün IV. paragrafında yer alan bu maddenin 4112 Sayılı Kanun'dan önceki hali şu şekildeydi:

IV. Genel olarak yabancı muamelesi Madde 29.

“Bu Kanun gereğince Türk Vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tabi tutulur. İkamet, gayrimenkul edinme ve ferağı, miras ve çalışma gibi konularda ancak Türk kanunlarının yabancılara tanıdığı haklardan faydala-nabilirler. 33 ve 35. maddeler hükümleri saklıdır.”

Görüldüğü gibi, 29. maddenin eski halinin temel özelliği, va-tandaşlığın kaybı yolları ve kayıp nedenleri arasında hiçbir fark gö-zetmeksizin, TVK.nuna göre Türk Vatandaşlığını kaybetmiş olan bütün herkesi, kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelesine tâbi kılması olmuştur. Diğer bir ifadeyle, kişi ister evlenme nedeniyle kanun yoluyla, ister çıkma, vatandaşlığa alınmanın iptali, kaybettir-me ve çıkarma nedenleriyle yetkili makam kararıyla veya ister

1. 7.6.1995 Tarih ve 4112 Sayılı Kanunun metni için bkz. 12.6.1995 ve 22311 Sayılı Resmi Gazete.
2. NÖMER, E.: Vatandaşlık Hukuku, 11. Bs., İstanbul 1997, sh. 91, dn. 69a; ANSAY, T.: Türk-Alman ilişkilerinde çifte vatandaşlık, Prof.Dr. Ali BOZER'e Armağan, Ankara 1998, sh. 617.

seçme hakkının kullanılması nedeniyle Türk vatandaşlığını kaybetmiş olsun, kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelesine tâbi tutulmuştur. Yabancı muamelesine tâbi tutulmuş olan bu kişiler, vatandaşlığa alınmanın iptalini düzenleyen 33. madde ile çıkarmanın sonuçlarını düzenleyen 35. madde hükümleri saklı kalmak şartıyla, ancak Türk kanunlarının yabancılara tanıdığı haklardan faydalanabilmişlerdir. Diğer bir ifadeyle bu Kanuna göre Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan kişilerin Türkiye'deki hukuki statülerini, Türk Yabancılar Hukukunun genel ilkeleri belirlemiştir³. Nitekim 29. madde, Türk vatandaşlığını bu Kanuna göre kaybetmiş bulunan kişilerin ikamet, gayrimenkul edinme ve ferağı, miras ve çalışma hakkı gibi haklardan ancak Türk kanunlarının yabancılara tanıdığı haklar çerçevesinde yararlanabileceklerini örnek kabilinden sıralamış bulunmaktadır.

2. TVK. md. 29'un değişiklikten önceki halinin yarattığı temel sorun

Yukarıda belirtilmiş olan haliyle TVK. md. 29'un geçmişte yaratmış olduğu temel sorun şu şekilde açıklanabilir: Söz konusu madde, Türk vatandaşlığının kaybı nedenleri arasında bir fark gözetmeksizin Türk vatandaşlığını kaybeden herkesi yabancı muamelesine tâbi tuttuğundan, vatandaşlarımızın Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığına geçmesini uzun bir süre engellemiştir. Şöyle ki; yurt dışındaki vatandaşlarımızın buldukları ve çalıştıkları ülkelerin vatandaşlığına geçme istekleri gün geçtikçe artmıştır. Ancak başta iki buçuk milyon vatandaşımızın yaşamakta olduğu Almanya olmak üzere, Avusturya, Danimarka ve İsveç gibi devletlerin vatandaşlık kanunlarının, bu devletlerin vatandaşlığının kazanılmasını Türk vatandaşlığından çıkma şartına bağlamış olmaları vatandaşlarımızı güç durumda bırakmıştır⁴. Zira, anılan devletlerin vatandaşlığını kazanmak üzere Bakanlar Kurulundan çıkma izni talep eden vatandaşlarımızın TVK. md. 29 nedeniyle yabancı statüsüne tâbi olacaklarını öğrenmeleri, kendilerinin önce duraksamalarına, sonradan da bu taleplerinden vazgeçmelerine yol açmıştır. Bir kısım vatandaşımız bu sorunu TVK. md. 7'de yer alan "yeniden vatandaşlığa alınma" yoluyla aşabileceklerini düşünmüşlerse de, bu kişilerin vatan-

3. NOMER, sh. 91-92.

4. Bkz. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve İçişleri komisyonu raporu (1/846): TBMM. Tutanak Dergisi, C.LXXXVIII, S. Sayısı 842, sh. 1.

daşıktan çıktıkları tarih ile yeniden vatandaşlığa alınacakları tarih arasında geçecek olan zaman dilimi içinde yine yabancı muamelesine tâbi tutulacak olmaları bu çözümü de benimsememelerine yol açmıştır. Sonuçta, yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmak amacıyla Bakanlar Kurulundan çıkma izni talep eden Türk vatandaşları, bu izni aldıktan sonra yabancı statüsüne tâbi olmak istememişler, hatta böyle bir uygulamaya maruz kalacak olmalarından gücenmişlerdir. 4112 Sayılı Kanunun hazırlandığı yıl olan 1995 yılında Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızın sayısı ikibuçuk milyonu geçkin olduğu halde, bunlar içinde Alman vatandaşlığına geçenlerin sayısının sadece 40.000 olması da bu gözlemi doğrulamaktadır.

3. TVK. md. 29'un değiştirilme nedeni

TVK. md.29'un eski halinin yarattığı temel sorunu yukarıdaki şekilde ortaya koyduktan sonra, maddenin değiştirilme nedenini de anlamak mümkündür. Zira yukarıda ortaya konan temel sorunun aşılması kaygısı, 29. maddenin değiştirilmesinin nedenini oluşturmuştur. Nitekim 4112 Sayılı Kanunun genel gerekçesine bakıldığında, "Yurt dışındaki vatandaşlarımızın buldukları ve çalıştıkları yabancı devletlerin vatandaşlığına geçmek istedikleri; ancak bu devletlerin Türk vatandaşlığından çıkma şartını aradıkları; buldukları devlet vatandaşlığını kazanabilmek amacıyla zorunlu olarak Türk vatandaşlığından çıkma izni alan bu vatandaşlarımızın ise, TVK. md. 29 uyarınca Türkiye'de yabancı muamelesine tâbi tutuldukları; bu uygulamanın ise söz konusu vatandaşlarımızın yabancı devlet vatandaşlığına geçmekten sarfınazar etmelerine yol açtığı ve 4112 Sayılı Kanunun da bu sıkıntıyı ortadan kaldırmak amacıyla düzenlendiği" açıkça ifade edilmiştir⁵. Bu gerekçeden de açıkça anlaşılacağı gibi, TVK. md. 29'un 4112 Sayılı Kanun'la değiştirilmesinin temel nedeni, 29 uncu maddeyle getirilmiş bulunan "yabancı statüsüne tâbi olma" sonucunun ortaya çıkardığı sorunu yok etmek veya en azından yumuşatmaktır.

4. TVK. madde 29'un değiştirilmesine yönelik çalışmalar

TVK. md. 29'un değiştirilmesine yönelik ilk taslak Aralık 1994'te İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Taslak aynen aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır⁶.

5. 4112 Sayılı Kanunun genel gerekçesi için bkz. TBMM. Tutanak Dergisi, C.LXXXVIII, S. Sayısı 842, sb. 1.

6. Bkz. Ek. 1.

Madde 1- 11.02.1964 Tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 29. maddesi, madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekildedir.

"I. Yabancı muamelesi ve saklı tutulan haklar

Madde 29- Bu Kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak 33 ve 35. maddeler saklı kalmak üzere yabancı muamelesine tâbi tutulur.

Ancak, kan esaslı yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da, sonradan bu kanunun 20. maddesine göre Türk vatandaşlığından çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihine kadar satın alma ve ferağla elde ettikleri ya da miras yoluyla iktisap edecekleri menkul ve gayrimenkuller ile ikamet ve çalışmaya dair hakları, Türkiye'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla kanunların Türk vatandaşlığına tanıdığı şekilde aynen devam eder."

Madde 2- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3- Bu Kanunu Bakanlar kurulu yürütür.

Getirilen bu düzenleme, taslak çalışmalarına katılmış onlarca çeşitli açılardan eleştirilmiştir.

1. Öncelikle, yabancıların Türkiye'de menkul mal iktisapları 1062 Sayılı Kanununda yer alan istisnai düzenleme saklı kalmak kaydıyla hiç bir soruna yol açmamaktadır. Bu nedenle, Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin kayıp tarihine kadar iktisap ettikleri menkul mallar açısından aynen Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacağı şeklinde bir hükme taslakta yer verilmesi doğru bulunmamıştır.
2. Kaldı ki, hukuk sistemimizde Türk vatandaşlığından çıkan kişilerin mülkiyet haklarını sınırlayan açık bir hüküm mevcut olmadığına göre, hangi yolla edinmiş olurlarsa olsunlar, bu kişilerin çıkma tarihine kadar edinmiş oldukları gayrimenkuller üzerinde mülkiyet haklarının devam ettiğini kabul etmek gerekir. Bu nedenle, değişiklik teklifinin çıkma tarihinden önceki gayrimenkullerle ilgili düzenleme getirmesi de yersizdir. Asıl önemli olan Türk vatandaşlığından çıkan kişilerin çıkma tarihinden sonra Türkiye'de hangi şartlarla gayrimenkul edineceklerinin belirlenmesidir.
3. Getirilen teklif bir anlamda kendi içinde de çelişkili bulunmuştur. Teklif kayıp tarihine kadar "satın alma, ferağ veya miras" yoluyla iktisap edilen gayrimenkullerden söz eder-

ken; kayıp tarihinden sonra sadece "miras" yoluyla iktisap edilecek olan gayrimenkullerden söz etmektedir.

4. Nihayet, taslağın "kan esası" yoluyla Türk vatandaşlığını kazananları kapsamına alıp "toprak esası" yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış olanları kapsam dışı bırakmasının nedeni de anlaşılmamıştır. Taslağı inceleyen komisyon "kan esası" ibaresi yerine "doğumla Türk vatandaşı olanlar" ibaresinin kullanılmasının daha doğru olacağını savunmuştur⁷.

Taslağı incelemekle görevli olan Komisyon taslağa bu genel eleştirileri yönelttikten sonra yeni bir teklif hazırlamıştır. Hazırlanan teklif aynen şu şekilde kaleme alınmıştır:

Madde 1- 11.2.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 29. maddesi, madde taslağı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

1. Yabancı muamelesi ve saklı tutulan haklar

Madde 29: Bu Kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tâbi tutulur. Ancak Türk vatandaşlığını doğumla kazanmış olup da sonradan Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişiler, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla ülkede ikamet, seyahat, çalışma ve taşınmaz mal edinimi bakımından Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. 33 ve 35. maddeler hükümleri saklıdır⁸.

Yürütülen bütün bu çalışmalardan sonra, "Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı" yine ilgili komisyonca hazırlanan "genel gerekçe" ve madde gerekçeleri"yle birlikte TBMM'ne sunulmuştur⁹. TBMM de, görüşmeler sırasında tasarıda üç temel değişiklik yapmıştır. Bunlardan birincisi, TVK'nun 20. maddesinin b bendinde yer alan ve "muvazzaf askerlik hizmetinin yapılmış olması veya yapılmış sayılması" nı çıkmanın bir şartı sayan hükmün, kaldırılmasına yönelik değişikliktir ki, bu değişiklik çalışmamızı ilgilendiren bir konu değildir. Yapılan ikinci değişiklik ise, tasarı teklifinde yer alan "kan esası" ibaresinin "doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış

7. Bkz. Ek. 2.

8. Bkz. Ek. 3.

9. Komisyonca hazırlanan "genel gerekçe" ve "madde gerekçeleri" için bkz. Ek. 4.

olanlar” şeklinde değiştirilmiş olmasıdır. Nihayet tasarıda yapılan üçüncü değişiklik de, hakları saklı tutulacak kişilerin kapsamının, “kanuni mirasçılar” kavramı da dahil etmek suretiyle genişletilmesi olmuştur. Sonuçta TVK. md. 20'nin b bendini yürürlükten kaldıran ve 29. maddeyi de aşağıdaki şekilde değiştiren 4112 Sayılı Kanun, 7 Haziran 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunlaşan metin aşağıdaki şekildedir:

IV. Kaybın Sonuçları:

1. “Yabancı muamelesi ve saklı tutulan haklar

Madde 29- Bu kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tâbi tutulur. Ancak doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da sonradan Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişiler ve bunların kanuni mirasçıları, Türkiye Cumhuriyetinin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla ülkede ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı ile ferağı gibi konularda Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. 33 ve 35 inci maddeler hükümleri saklıdır”.

5. Yönetmelikte yapılan değişiklik

TVK.md. 29'da yapılan değişiklikle ilgili olarak üzerinde durulması gereken son bir nokta da, yapılan değişikliğe paralel olarak, “Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (TVKUY)”te de değişiklik yapılmış olmasıdır. Ancak TVKUY’liği değiştiren bu yönetmelik, milli güvenlikle ilgili olmamasına, gizlilik derecesi taşımamasına ve üstelik kamuyu ilgilendirmesine rağmen Resmi Gazete’de yayınlanmamıştır.

TVKUY. Değiştiren Yönetmeliğin konuyu düzenleyen 42. maddesi değiştirilen 29’uncu madde hükmünü aynen tekrarladıktan sonra şu hükmü getirmiştir:

“Bu kişilere istekleri üzerine, yurt dışında Türk temsilcilikleri, yurt içinde ise, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerince, bu durumlarını gösteren bir belge verilir. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne örneği hazırlanarak bastırılan ve düzenlenmesine ilişkin esasları belirlenen bu belgenin, Kanunun 29. maddesinde belirtilen konulara ilişkin işlemler sırasında ibraz edilmesi zorunludur.

Bu şekilde hakları saklı tutulan kişinin ölümü halinde, kanuni mirasçuları veraset ilanı ile belirlenir.

Ülkede ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır-taşınmaz mal iktisabı ile ferağı konularında kendilerine tanınan haklar konusundaki işlemler, yürürlükte bulunan mevzuat çerçevesinde, ilgili kurum ve kuruluşlarca yürütülür”.

III. TVK. MADDE 29'DA YAPILAN DEĞİŞİKLİĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ

TVK. md. 29'da yapılan değişikliği çeşitli açılardan ele alarak değerlendirmek mümkündür. Biz yapılan değişikliği ilk önce yabancılar hukuku genel esasları açısından ele alacak; daha sonrada, TVK. md. 29'un uygulama şartları hakkındaki görüşlerimizi açıklayacağız.

1. Yabancılar Hukukunun genel esasları açısından

TVK. md. 29 da yapılan değişikliğe yabancılar hukukunun genel ilkeleri açısından bakıldığında, yapılan değişikliğin en önemli özelliğinin, Türk yabancılar Hukuku sisteminde yeni bir “özel statülü yabancılar” kategorisi yaratmak olduğu söylenebilir¹⁰.

Bilindiği gibi, ülkedeki hukuki statüleri milletlerarası teamül hukuku, milletlerarası anlaşmalar veya o ülkenin iç hukuk kuralları tarafından ülkede bulunan diğer yabancıardan daha ayrıcalıklı hale getirilmiş bulunan yabancılar özel statülü yabancılar olarak anılmaktadır. Yabancı devletlerin cumhurbaşkanları ve diplomatik temsilcileri birinci gruba, NATO mensubu devletlerin askeri ve sivil personeli ikinci gruba, vatansızlar ve mülteciler de son gruba dahil yabancıların en güzel örneklerini oluşturmaktadır¹¹. 4112 Sayılı Kanunla değiştirilen TVK. nun 29. maddesine bakıldığında, bir iç hukuk kuralı olan bu düzenlemenin, Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olan kişilerin ülkedeki hukuki durumunu, ülkede bulunan diğer yabancılardan daha ayrıcalıklı bir konuma soktuğu ortadadır. Zira getirilen yeni düzenlemeyle, ülkede bulunan diğer yabancılar ancak Türk Yabancılar Hukukunun getirdiği şartlar ve sınırlamalar dahilinde Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanabilecekken; çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olan bu kişiler, ilke olarak Türk vatandaşlarına tanınan bütün haklardan

10. Aynı görüşte ANSAY, sh. 616-617.

11. Özel statülü yabancı kavramı için bkz. TEKİNALP, G.: Türk Yabancılar Hukuku, 6. Bs., İstanbul 1998, sh. 27.

aynen yararlanmaya devam edeceklerdir. Bu anlamda 4112 Sayılı Kanunla getirilen bu düzenlemenin, vatansızlara, mültecilere ve göçmenlere, ülkede bulunan diğer yabancılardan daha ayrıcalıklı bir hukuki statü tanımış olan iç hukuk kurallarımızdan hiç bir farkı yoktur.

Kanımızca, TVK. md.29'da 4112 Sayılı Kanunla yapılmış olan bu değişikliğin, yabancılar hukukunun yapısı ve Türk Yabancılar Hukukunun temel prensipleriyle uyum halinde olduğunu söylemek gerekir. Şöyle ki; bir devletin, ülkesinde bulunan yabancılara hangi esaslardan hareketle hangi haklardan yararlanacağını belirlemesi tamamıyla bir iç hukuk sorunudur. Bu anlamda, devletler, temel hak ve özgürlükler alanında eşitlik esasını benimsemiş olmak koşuluyla, yabancının hangi haklardan, hangi şartlar dahilinde faydalanabileceğini kendi milli menfaatlerini dikkate almak suretiyle kendileri belirlerler¹². Bu ilke doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti de, bir bakıma kendisinden izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkan ve bu nedenle yabancı stasüsüne tâbi olacak kişilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak koşuluyla, hangi haklardan hangi şartlarla yararlanacaklarını özel bir hükümle düzenlemiş bulunmaktadır.

2. Uygulanma şartları açısından

4112 Sayılı Kanunla değişik TVK. md. 29'un uygulanma şartlarını iki grupta ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi TVK. md. 29'un kişi bakımından uygulanma alanının belirlenmesine yönelik olan şartlar; ikincisi ise söz konusu düzenlemenin maddi muhtevasının belirlenmesine yönelik olan şartlardır.

A. TVK. md. 29'un kişi bakımından uygulanma alanının belirlenmesine yönelik olan şartlar

4112 Sayılı Kanunla değişik TVK. madde 29, "doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da sonradan Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olan kişilerle bunların kanuni mirasçıları"ndan söz etmektedir. O halde, bir kişinin TVK. md. 29'un genel sonucu olan "yabancı muamelesine tâbi olma"dan kaçınabilmesi ve bu maddeyle getirilen bir hak olarak "Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yarar-

12. ÇELİKEL, A.: Yabancılar Hukuku, 7. Bs., İstanbul 1997, sh. 8 ve sh. 14.

lanmaya devam edebilmesi" için iki şartın birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi "kişinin Türk vatandaşlığını doğumla kazanmış olması"; ikincisi de bu kişinin "Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olması" veya böyle bir kişinin "kanuni mirasçısı" olmasıdır.

a) Türk vatandaşlığını doğumla kazanmış olmak

Belirtmek gerekir ki, getirilecek olan değişikliğin kişi bakımından uygulanma alanının belirlenmesi konusu daha taslağın görüşülmesi sırasında bazı tartışmalara yol açmıştır. Şöyle ki; değişiklik taslağını hazırlayanlar, taslağın, doğum anında babası veya anası veya her ikisi birden Türk vatandaşı olan kişileri kapsamamasını istemiştir. Diğer bir ifadeyle, değişiklik teklifini hazırlayanlar, doğum anında babası veya anası veya her ikisi birden Türk vatandaşı olan kişilerin Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmaları halinde Türk vatandaşlarının yararlandığı haklardan aynen yararlanmaya devam etmesini uygun görmüşlerdir. Taslağı hazırlayanlar, doğumdan sonra ve doğum dışı bir nedenle Türk vatandaşlığını kazanmış olanların, yani müktesep tâbiyetli kişilerin böyle bir haktan faydalanmasını istememişlerdir. Nitekim bir nedenledir ki, tasarı "kan esası yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış olan" kişileri kapsayacak şekilde kaleme alınmıştır¹³. Ancak tasarı teklifinin tartışılması sırasında, vatandaşlık hukuku sistemimizde kan esası yanında toprak esasının da TVK.md.4 uyarınca "doğum yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması"na yol açtığı ve her iki yolun da asli tâbiyetin kazanılmasının yolları olduğu dile getirilmiş, fakat teklif değiştirilmemiştir. Nitekim tasarı Meclis İçişleri Komisyonu'na "kan esası" ibaresi muhafaza edilmek suretiyle gönderilmiş, ancak Komisyonda yapılan değişiklikle "kan esası" yerine "doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olanlar" ibaresi konulmuştur¹⁴.

Kanununun 29'uncu maddesinin açık ifadesi karşısında Türk vatandaşlığını asli yoldan kazanmış olan Türk vatandaşlarının, bu vatandaşlığı ister kan esası, ister toprak esası yoluyla kazanmış olsunlar, Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olmaları halinde, TVK. md.29'un kapsamına girecekleri ve Türk vatandaşlarının yararlanacakları

13. Bkz. Ek. 3.

14. Bkz. İçişleri komisyonu raporu, Esas no 11846, karar no. 23, sh. 3.

haklardan aynen yararlanmaya devam edecekleri açıktır. Ancak Kanunun bu açık ifadesine rağmen, kanunkoyucunun toprak esası yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da sonradan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olanların böyle bir hakka sahip olmalarına pek sıcak bakmadığını, hatta Kanunun bunu amaçlamadığını ifade etmek gerekir. Nitekim, 4112 Sayılı Kanunun genel gerekçesinde, belki bir unutulma eseri dahi olsa, halen “kan esası” ibaresinin yer almakta oluşu bu görtüşümüzü doğrular niteliktedir¹⁵.

b) Çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığının kazanılmış olması

TVK. md. 29'un açık ifadesine göre Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan bir kişinin, “Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümleri saklı kalmak kaydıyla Türk vatandaşlarının yararlandığı haklardan aynen yararlanabilmesi için Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmiş olması şarttır. Kanun bu açık ifadesiyle;

- kanun yoluyla,

- vatandaşlığa alınmanın iptali, kaybettirme ve çıkarma gibi diğer yetkili makam kararıyla kayıp hallerinden biriyle ve

- seçme hakkının kullanılması

suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan kişileri kapsamına almamıştır.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 18.4.1996 tarihli ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün de 23.5.1996 tarihli yazılarından anladığımız kadarıyla, TVK. md. 29'un bu açık ifadesine rağmen uygulamada önemli bir sorunla karşılaşmıştır. Söz konusu sorun da TVK. md.22'ye göre, “Bakanlar kurulundan izin alarak Türk vatandaşlığında muhafaza etmek suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olan kişilerin” sonradan çıkma izni almaları halinde TVK. md.29 la getirilen haklardan yararlanıp yararlanmayacağı sorunu olmuştur¹⁶.

15. Genel gerekçe için bkz. TBMM, Tutanak Dergisi, C. LXXXVIII, S. Sayısı 842, sh. 1.

16. SARGIN, F.: Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Mal ve Sınırlı Aynı Haklardan Yararlanmaları, Ankara 1997, sh. 187 ve dn. (400).

Çalışmamız boyunca sık sık tekrarladığımız gibi, TVK.md.29'un yeni hali, "doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da sonradan Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişiler"den söz etmektedir. Yani Kanun, Türk vatandaşlığını muhafaza etmek suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan ve sonradan çıkma izni almış bulunan kişileri kapsamına almamıştır. Kaldı ki, Kanunun gerekçesine bakıldığında, Kanunun amacının da bu kişileri kapsamına almak olmadığı anlaşılmaktadır. Zira yine daha önce ifade ettiğimiz gibi, Kanun, çalışmakta olduğu devletin hukuk düzeni çifte tâbiyeti kabul etmediği için Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkmak zorunda kalmış bulunan kişilerin mağdur olmamaları için hazırlanmıştır¹⁷. Oysa, Türk vatandaşlığını korumak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığına da geçmek için izin almış kişiler için böyle bir zorlama yoktur. Bu nedenle, söz konusu kişilerin madde 29'un kapsamına girmediğini derhal kabul etmek gerekir¹⁸. Nitekim her iki Genel Müdürlüğümüz de, yukarıda anılan yazılarında "403 sayılı TVK.nun 22. maddesi uyarınca, Türk vatandaşlığını koruyarak yabancı devlet vatandaşlığına geçme izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananlar, daha sonra Türk vatandaşlığından çıkma izni alsalar dahi bu haklardan yararlanamayacaklarından bu kişilerin taleplerinin yabancı uyruklular kapsamında değerlendirilmesi" görüşüne vararak kanımızca doğru ve yerinde bir yorum yapmışlardır¹⁹.

c) Çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış kişinin kanuni mirasçısı olmak

Belirtmek gerekir ki, değişik TVK. md. 29 ile getirilen bu hakkın, Türk vatandaşlığından çıkanların "kanuni mirasçılara" da teşmil edilmesini öngören bir düzenleme taslakta veya İçişleri Komisyonu raporunda mevcut değildi. "Kanuni mirasçılar" ibaresi TVK. md. 29 metnine, tasarının TBMM de görüşülmesi sırasında bir grup milletvekilinin verdiği önerenin kabulüyle girmiştir²⁰.

Kanunun genel gerekçesine, madde gerekçelerine veya tasarının görüşüldüğü TBMM tutanaklarına bakıldığında "kanuni mirasçılar" kategorisinin hangi amaçla TVK. md. 29 metnine dahil edil-

17. Bkz. yukarıda sh. 4.

18. SARGIN, sh. 187.

19. SARGIN, sh. 187, dn. (400). den naklen

20. Bkz. TBMM. Tutanak Dergisi, C. LXXXVIII, B. 120, sh. 106-107.

diğini anlamak bir hayli güçtür. Akla gelen ilk ihtimal, önerge sahibi milletvekillerinin, izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkacak ve yabancı bir devlet vatandaşlığına geçecek olan kişinin koca ve baba olacağını ve dolayısıyla çocukların ve eşlerin vatandaşlığının da bu değişikliğe paralel olarak değişebileceğini düşünmüş olmalarıdır. Gerçekten, TVK. md.31'e göre vatandaşlıktan çıkma her ne kadar eşin vatandaşlığını etkilemiyorsa da çocukların vatandaşlığı, TVK. m. 32 de yer alan şartların gerçekleşmesi halinde değişebilecektir. İşte getirilen bu hükmü, çocukların vatandaşlığının değişmesinin Türk Yabancılar Hukuku açısından doğurabileceği sorunları yok etmek için getirilmiş bir hüküm olduğunu söylemek mümkündür. Tabii ki kanuni mirasçılarının sadece eş ve çocuklardan ibaret olmadığını da burada hatırlatmak gerekir.

Bu düşüncemizi şöyle bir örnek üzerinde somutlaştırmamız mümkündür:

Karısından boşanmış olan ve 14 yaşındaki kızının velayeti kendisinde bulunan bir Türk vatandaşının, Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle Alman vatandaşlığını kazandığını varsayalım. Bu halde TVK.md.32 nedeniyle kız da babasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedecektir. Bir an için, kızın, Alman kanunlarının öngördüğü şartları taşıdığını ve bu nedenle onun da Alman vatandaşlığını kazandığını düşünelim. Baba ile kızın 10 yıl daha Almanya'da yaşadıklarını ve bu süre içinde kızın veterinerlik fakültesini bitirerek veteriner olduğunu kabul edelim. Baba-kız 10 yıl sonra Türkiye'ye döndüklerinde, kız, sadece Türk vatandaşlarına tanınmış bir çalışma alanı olan veteriner hekimlik mesleğini icra etmek isterse, Türk vatandaşlığından çıkan bir kişinin "kanuni mirasçısı" olması sıfatıyla TVK. md. 29'dan faydalanabilecek midir?

Kanımızca bu soruya, hem kanunun lâfzı, hem de amacından hareketle olumlu bir cevap vermek gerekir. Herşeyden önce kanun açık bir şekilde "kanuni mirasçılarının" TVK. md.29 ile getirilen imkandan yararlanacağını söylemektedir. Öte yandan, daha önce de söylediğimiz gibi, TVK.md.29 da yapılan bu değişikliğin amacı, çifte tâbiyeti kabul etmeyen ülkelerde yaşayan veya çalışan Türk vatandaşlarının, Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı devlet vatandaşlığına geçmelerinin özendirilmesidir. Türkiye Cumhuriyeti, bu gibi kişilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak koşuluyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanacakları

hükmünü getirmek suretiyle, çekinmeden bu yola başvurmalarını sağlamak istemiştir. Durum böyleyken Kanunun "kanuni mirasçılarını" kapsamı dışında bırakması halinde, özellikle bir kanuni mirasçı grubu olarak çocuklar düşünüldüğünde, Kanunun bu amacının gerçekleşmeyeceğini söyleyebilmek mümkündür. Nitekim yukarıdaki örneğe dönecek olursak, eğer bir Türk vatandaşı, vatandaşlıktan çıktıktan sonra, yine kendisine bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedecek olan çocuğu Türkiye'de çalışamayacaksa veya çocuğuna köy hudutları dahilinde bırakacağı miras tasfiyeye tâbi tutulacaksa büyük bir olasılıkla Türk vatandaşlığından çıkmak istemeyecektir.

Belirtmek gerekir ki, yapılan bu yoruma rağmen, "kanuni mirasçılar" kavramı pek de masum bir kavram değildir. Zira, TBMM'de yapılan görüşmeler sırasında üzerinde pek fazla durulmadan TVK.md.29'a dahil edilen bu kavram sayesinde, Türk Yabancılar Hukukunda mevcut olan bazı yasakların delinebilmesi veya en azından uygulamada bazı tereddütlerin ortaya çıkabilmesi her an için mümkündür. Bu kaygımızı şöyle bir örnek üzerinde somutlaştırabiliriz: Alman vatandaşı bir kadınla evli olan ve karısından başka kimsesi olmayan bir Türk erkeğin, Bakañlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle Alman vatandaşlığını kazandığını düşünelim. Bu kişi, TVK. md.29'un yeni şekli kendisine imkan verdiği için kanuna ve usulüne uygun olarak köy sınırları dahilinde bir taşınmaz mal satın almış olsun. Söz konusu kişinin bir süre sonra öldüğünü ve dul eşi Alman'ın da veraset belgesi alarak kanuni mirasçı olduğunu belgelediğini varsayalım. Şimdi bu durumda, söz konusu taşınmaz, eş yabancı olduğu için tasfiyeye mi tâbi tutulacaktır? Yoksa eşin kanuni mirasçı olması nedeniyle, TVK. md.29 ile getirilen düzenleme çerçevesinde, eş taşınmaz mal üzerinde tasarruf hakkına da sahip olabilecek midir? Görüldüğü gibi, "kanuni mirasçılar" kavramının TVK. md.29'a dahil edilmiş olması uygulamada bazı sorunları da beraberinde getirebilecek olan bir değişikliktir.

B. TVK. md.29'un konu bakımından uygulanma alanını belirleyen şartlar

TVK. md.29'un 4112 Sayılı Kanun'la değişik yeni şeklinin başlığı "yabancı muamelesi ve saklı tutulan haklar"dır. Madde başlığından da anlaşılacağı gibi, TVK. md.29'un yeni şekli, yukarıda kapsamını belirlediğimiz kişilerin,

- Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak koşuluyla,

- Ülkede ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı ve ferağı gibi konularda,

- 33 ve 35. maddeler hükümleri saklı kalmak koşuluyla

Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edecekleri hükmünü getirmiştir.

Getirilen bu düzenleme karşısında, üzerinde durmamız gereken üç temel sorun vardır. Bunlardan birincisi "saklı tutulan haklar"ın neler olduğunun tespiti, ikincisi, "milli güvenlik ve kamu düzeni" kavramlarının haklardan aynen yararlanmaya olumsuz etkisi ve nihayet üçüncüsü de, 33 ve 35. maddelerde yer alan düzenlemelerle 29. madde arasındaki ilişkidir.

a. Saklı tutulan hakların tespiti

29. maddenin yeni şekliyle ilgili olarak üzerinde durulması gereken belki de en önemli konu "saklı tutulan hakların neler olduğu"nun tespiti sorunudur. Diğer bir ifadeyle, Bakanlar kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olan veya böyle bir kişinin kanuni mirasçısı olan kişi, Türk vatandaşlarına tanınan hangi haklardan aynen yararlanmaya devam edecektir? Türk vatandaşlarının yararlandığı bütün haklardan mı, yoksa sadece TVK. md. 29'da sayılan ikamet, seyahat, çalışma, miras ve taşınır-taşınmaz mal iktisabı haklarından mı? Bu anlamda, söz konusu kişilerin bir Türk vatandaşı gibi yararlanabileceği hükme bağlanan haklar TVK. md. 29'da sıralanan haklarla sınırlı mıdır? Yoksa TVK. md.29 da sayılan haklar örnek kabilinden mi sayılmıştır?

Bu soruyu cevaplandırmak için önce kanunun hazırlık çalışmalarına geri dönmek ve daha sonra da, kanunun amacını da dikkate almak suretiyle bir değerlendirme yapmak herhalde en doğru yol olacaktır.

Öncelikle tasarının genel gerekçesine bakalım:

Tasarının genel gerekçesi TVK. md. 29'un eski halinin doğurduğu sorunları vurguladıktan sonra "mülk, miras, ikamet ve çalış-

ma haklarını” aynen muhafaza etmekten söz etmektedir. İfade gayet açık bir biçimde, TVK. md.29'un kapsamına giren kişilerin sadece anılan bu haklardan bir Türk vatandaşı gibi aynen yararlanacaklarını belirtmeye yöneliktir.

Aynı yaklaşımı, tasarının madde gerekçelerinde de görmek mümkündür. Nitekim, gerekçe ilk önce çıkma izni almak suretiyle bir başka devlet vatandaşlığını kazanmış olan kişilerin **“ülkede ikamet, seyahat, çalışma, menkul ve gayrimenkul mal iktisabı bakımından Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edeceklerdir”** dedikten sonra, getirilen bu değişikliğin, söz konusu kişilerin **“Türk vatandaşlığını kaybettikleri tarihten sonra Türkiye’de gerçekleştirmek isteyecekleri ikamet, seyahat, çalışma ve menkul-gayrimenkul mal iktisaplarını kapsayacağını”** ifade etmiştir.

Benzeri bir ifadeye TBMM İçişleri Komisyonu raporunda da yer verilmiştir. Rapor, **“Türkiye’de ikamet, seyahat, çalışma, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı bakımından”** Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanılmasından söz etmektedir.

TVK. nun değiştirilen 29. maddesine paralel olarak değiştirilen TVKUY’in 42. maddesi de bize bu konuda bir fikir verebilecek niteliktedir. Yönetmelik, **“Bu kişilerin ülkede ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır-taşınmaz mal iktisabı ile ferağı konularında”** kendilerine tanınan haklardan söz etmektedir.

Yapılan bütün bu açıklamalar da göstermektedir ki, Kanunun hazırlık çalışmaları sırasında kullanılan bütün ifadeler, Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerle bunların kanuni mirasçıları için saklı tutulan hakların sadece TVK.md.29 da sayılan haklarla sınırlı olduğu yönündedir. Diğer bir ifadeyle, yukarıda açıklanan ifadelerin lâfzına bağlı kalındığında ortaya çıkan sonuç, TVK. md. 29'un kapsamına giren kişilerin, Türk vatandaşlarının yararlandığı hakların tümünde değil, fakat sadece TVK. md. 29 da yer alan haklardan aynen yararlanacağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kanımcı, Kanunun hazırlık çalışmaları sırasında kullanılan ifadelerin lâfzına bağlı kalmak suretiyle ortaya konabilecek böyle bir sonuca katılabilmek mümkün değildir. Şöyle ki; herşeyden önce Kanunun amacı böyle bir sonuca varılmasını önlemektedir. Zira daha öncede söylediğimiz gibi, Kanunun amacı, Bakanlar Kurulun-

dan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığının kazanılmasını özendirmezdür. Ülkede ikamet, seyahat, çalışma, miras ve taşınır-taşınmaz mal iktisabı gibi haklar, her ne kadar bir yabancının ülkede yararlanabileceği hakların büyük bir çoğunluğunu oluşturuyorsa da, hepsi değildir. Nitekim, aksine bir görüşün kabul edilmesi halinde, çıkma izni almış olan kişilerin, örneğin izinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılamayacaklarını, sendika kurucu üyesi olamayacaklarını veya ülkede ikamet ettikleri halde teminat talebiyle de karşı karşıya kalabileceklerini, velhasıl bizim belki de burada öngöremediğimiz daha bir çok güçlüklerle karşılaşabileceklerini söylemek mümkündür. Oysa bu tür güçlükler Kanunun amacına aykırıdır ve Kanunun amacına ulaşılmasını zorlaştırılmaktadır. Bu nedenle doğru olan, Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümleri saklı kalmak koşuluyla, Türk vatandaşlarının yararlandığı bütün haklardan aynen yararlanabileceğinin kabul edilmesidir.

Kanımızca, TVK. md.29'un metni de yukarıdaki yorum şeklini benimsememize yardımcıdır. Zira madde metni "gibi" sözcüğünü kullanmaktadır. Eğer kanunkoyucu, söz konusu kişilerin sadece madde metninde sayılan haklardan aynen yararlanabileceklerini kabul etmiş olsaydı "gibi" sözcüğünü kullanmaz ve niyetini daha kesin bir ifadeyle belli ederdi. Bu nedenle TVK. md.29'da sayılan hak türlerinin sadece örnek kabilinden sayıldığını ve Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin ilke olarak Türk vatandaşlarının yararlandığı bütün haklardan aynen yararlanması gerektiği düşüncesindeyiz.

b) "Milli güvenlik" ve "kamu düzeni" kavramlarının olumsuz etkisi

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, TVK.md.29 uyarınca Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişiler "ilke olarak" Türk vatandaşlarının yararlandıkları haklardan aynen yararlanmaya devam edeceklerdir. "ilke olarak" diyoruz, zira TVK. md. 29, bu kişilerin haklardan yararlanması konusunda "Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümleri" saklı tutmuştur. Getirilen bu düzenleme karşısında, çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin "saklı tutulan" haklardan Türk vatandaşları gibi aynen yararlanmaya devam etme haklarının bazı

sınırlamalara tâbi tutulacağı açıktır. Acaba getirilen bu düzenleme yerinde midir? (ve) Türk Yabancılar Hukukuyla uyum halinde midir?

Kanımızca bu soruya olumsuz bir cevap vermek gerekir. Zira, Kanun'un hazırlık çalışmaları sırasında değişiklik Taslağını inceleyen Komisyon'un da belirttiği gibi, "milli güvenlik ve kamu düzenine ilişkin hükümler" kavramı muğlak bir kavramdır²¹. TVK. md. 29'un örnek kabilinden sıraladığı haklardan yararlanmayı sınırlandıran Türk Yabancılar Hukukuna ilişkin hükümler, NOMER'in de haklı olarak vurguladığı gibi, hem Türk kamu düzeniyle, hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliğiyle ilgili olan hükümlerdir. Durum böyle olduğunda, TVK. md. 29'un kapsamına giren kişilerin sınırlandırıcı hükümlerden kurtulup kurtulmayacakları ve eğer kurtulacaklarsa hangi ölçüde kurtulacakları her zaman tartışma yaratabilecektir²².

Öte yandan, ülkede ikamet, seyahat ve çalışma haklarının, yabancıların ülkeye giriş ve ülkede ikamet ve seyahatını düzenleyen Pasaport Kanunu ile Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'la yakından ilgili olduğu açıktır. Eski Türk vatandaşı olan bu kişiler, Bakanlar Kurulundan çıkma izni alarak Türk Vatandaşlığından ayrılmış olsalar dahi sonuçta yabancı statüsündedirler. Türk Yabancılar Hukukuna göre bu kişilerin ülkede ikamet ve seyahat edebilmeleri ve çalışabilmeleri öncelikle ikamet tezkeresi almış olma şartına bağlıdır²³. Durum böyle olduğunda getirilen düzenlemenin bir kısır döngüye yol açma ihtimalinin kuvvetli olduğunu da ayrıca vurgulamak gerekir.

Kuşkusuz ki, bu düzenlemenin getireceği diğer bir güçlük de, Türk Yabancılar Hukukunda "kamu düzeni ve milli güvenliğe ilişkin" genel bir hükümler kategorisi mevcut olmadığından²⁴, kamu düzeni veya milli güvenlik nedeniyle karşılaşılabilecek olan sınırlamaların her bir hak kategorisine göre değişecek olmasıdır. Bu anlamda, TVK. md. 29'un kapsamına giren kişiler, belirli bir haktan yararlanmaya yönelik olarak hukuki işlemlerde bulunmadıkça, milli güvenlik veya kamu düzeni nedeniyle kendilerine ne gibi kısıtlamalar uygulanabileceğini önceden göremeyecekler ve bilemeyeceklerdir.

21. Bkz. Ek 2.

22. NOMER, sh. 91, dn. 69 (a).

23. TEKİNALP, sh. 42 ve sh. 118; ÇELİKEL, sh. 82 ve sh. 110-111.

24. NOMER, sh. 91, dn. 69 (a).

c. 33. ve 35. maddelerde yer alan düzenlemelerin konuyla ilişkisi

Hemen belirtmek gerekir ki, 33 ve 35. maddelerde yer alan düzenlemelerin 29. maddede yapılan değişiklikle hiç bir ilgisi yoktur. Zaten 29. maddenin yeni şekli “doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olan kişilerden” söz ettiğine göre, getirilen yeni düzenlemenin 33 ve 35. maddelerle bir ilgisi olması da imkansızdır. Zira bilindiği gibi, 33. madde vatandaşlığa alınmanın iptalinin, 35. madde ise çıkarmanın sonuçlarını düzenlemektedir ve her iki müessesede de, “vatandaşlığın sonradan kazanılmış olması” asıldır. Bu nedenle, 33 ve 35. maddelerin 29'uncu maddenin yeni haliyle bir ilişkisi bulunmamaktadır. 33 ve 35. maddeler, 29'uncu maddenin ilk cümlesinde yer alan “yabancı muamelesine tâbi tutulma”nın bir sonucu olarak muhafaza edilmiştir.

IV. SONUÇ

Yapmış olduğumuz bütün bu açıklamalar da göstermektedir ki, TVK. md. 29'un 4112 Sayılı Kanun'la değişik yeni şekli, Bakanlar Kurulundan çıkma izni alarak yabancı bir devlet vatandaşlığının kazanılmasını teşvik etmek amacıyla yeni bir “özel statülü yabancılar” kategorisi yaratmıştır. İç hukuk kurallarından hareketle özel statülü yabancılar kategorisi yaratılması Yabancılar Hukukunun genel esaslarına aykırı olmadığından, belli bir siyasi tercihin ifadesi olan bu değişikliği olağan karşılamak gerekir.

Ancak belirtmek gerekir ki, getirilen düzenleme, 29. maddenin gerek kişi, gerek konu bakımından uygulanma alanını belirleyen şartlar açısından tereddütlere, belirsizliklere ve hatta uyuşmazlıklara yol açabilecek niteliktedir. Bu bağlamda öncelikle “kanuni mirasçılar” kavramının Türk Yabancılar Hukukunda mevcut olan bazı sınırlamaları delmeye müsait bir kavram olduğunu hatırlatmak gerekir. Öte yandan “kamu düzeni ve milli güvenliğe ilişkin hükümler” kategorisi de muğlak ve Türk hukuku açısından henüz içi tam anlamıyla doldurulmamış bir kavramdır. Bu nedenle, söz konusu kavramların, uygulamada sınırlamaların kapsamını genişletmek suretiyle Kanunun amacına aykırı bir biçimde kullanılması tehlikesi de her zaman mevcuttur. Nihayet uygulamada sorunlara yol açabilecek bir diğer konu da, TVK. md. 29'un kişi bakımından uygulama alanına girenlerin bir Türk vatandaşı gibi yararlanacakları hakların neler olduğunun saptanması olacaktır. Kanunun amacı bu kişilerin kapsamını genişletmek olduğuna göre, yararlanılacak hakların tes-

piti konusunda geniş yorum yapılması halinde yerinde olacaktır. Bu anlamda, her kurumun, kendi görev alanına giren konularda Türk Yabancılar Hukukunda yabancılar için getirilmiş olan sınırlayıcı hükümleri Kanunun amacından hareketle yorumlaması ve TVK. md. 29'un kapsamına giren kişileri genişletmesi halinde yerinde olacaktır.

(Ek. 1)

**403 SAYILI TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU'NUN 29
UNCU MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN KANUN**

Madde 1- 11.02.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 29 uncu maddesi, madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"I. Yabancı muamelesi ve saklı tutulan haklar

Madde 29- Bu Kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak, 33 ve 35 inci maddeler hükümleri saklı kalmak üzere yabancı muamelesine tabi tutulur.

Ancak, Türk vatandaşlığını doğumla kazanmış olup da, sonradan bu kanunun 20 nci maddesine göre Türk vatandaşlığından çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihine kadar satın alma ve ferağla elde ettikleri ya da miras yoluyla iktisap ettikleri veya kayıp tarihinden sonra miras yoluyla iktisap edecekleri menkûl ve gayrimenkûller ile ikamet ve çalışmaya dair hakları, Türkiye'nin milli güvenliğine ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla kanunların Türk vatandaşlarına tanıdığı şekilde aynen devam eder.

Madde 2- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3- Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

(Ek. 2)

**403 SAYILI TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU'NUN 29
UNCU MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN TAS-
LAK HAKKINDA NOT**

1. Getirilmek istenen değişiklikle yapılan, iç hukuk kuralları vasıtasıyla yeni bir "özel statülü yabancı grubu" oluşturmaktır. İç

hukuk kuralları ile özel statülü yabancı grubu oluşturmak mümkün olduğundan TVK. yapılacak olan bir değişiklikle Türk vatandaşlığından çıkan an'asıl Türk vatandaşlarını özel statülü yabancı statüsüne sokmak mümkündür.

2. Ancak getirilmek istenen değişiklikte vatandaşlık ve yabancılar hukuku açısından bazı ciddi sakıncaların bulunduğu görülmektedir.

A) Öncelikle, Türk Vatandaşlık Hukuku sistemine göre çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin kayıp tarihine kadar satın alma, ferağ ve miras yoluyla iktisap ettikleri taşınır ve taşınmaz mallara zaten hâle gelmemektedir. Bu kişilerin Türkiye'de bulunan mallarının tasfiyesi söz konusu değildir. Bu nedenle değişiklik önerisinin 2 nci fıkrasının ilk cümlesi gereksizdir.

B) Değişiklik önerisi, Türk vatandaşlığından çıkan an'asıl Türk vatandaşlarının kayıp tarihinden sonra miras yoluyla iktisap edecekleri taşınır ve taşınmazlar konusunda bu kişileri Türk vatandaşlarıyla bir tutmuştur. Oysa;

a- Yabancıların Türkiye'de köy hudutları haricinde zaten miras yoluyla taşınır ve taşınmaz mal edinme hakkı vardır.

b- Köy hudutları dahilinde bulunan ve miras yoluyla Tevâris eden taşınmazlar ise tasfiyeye tâbi tutulmaktadır.

c- Dolayısıyla Türk vatandaşlığından çıkma yoluyla Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin miras yoluyla taşınır ve taşınmaz mal edinebilmeleri TVK.da yapılacak olan bir değişikliği değil, Tapu Kanunu ve Köy Kanununda yapılacak olan bir değişikliği gerektirir. Ancak bu yönde yapılacak olan bir değişiklik ise sonuçta "yabancıların köy hudutları dahilinde" taşınmaz mal edinmesine müncer olacağından Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile karşılaşması mümkündür.

d- Değişiklik önerisi, 2 nci fıkranın birinci cümlesinde satış ve ferağa bağlı işlemleri de dikkate aldığı halde, ikinci cümlesinde sadece miras yolu ile olabilecek iktisaplar dikkate almıştır. Teklif kendi içinde çelişkilidir.

C) Bu kişilerin ikamet ve çalışmaya dair hakları konusunda getirilen "milli güvenlik ve kamu düzenine ilişkin hükümler" saklı kalmak kaydıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen ya-

rarlanabilmesi ise muğlak bir hükümdür. Konu Pasaport Kanunu, yabancıların Türkiye'de ikamet ve seyahatleri ve çalışma hak ve hürriyeti ile yakından ilgilidir. Bu kişiler yabancı olduğundan sonuçta bunların Türkiye'de ikamet tezkeresi almaları şarttır. Getirilen düzenleme bu açıdan YİSHK'la çelişmektedir. Öte yandan bu kişilerin ülkeye girişi Pasaport Kanunu çerçevesinde olmaktadır. Bu kanunun ek geçici 5 inci maddesi de getirilen düzenleme ile çelişmektedir. Çalışma hakkı konusunda ise, bu kişilerin "milli güvenlik ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla" Türkiye'de çalışabileceklerine ilişkin hüküm gereksizdir. Zira aynı hüküm 2527 SK. da zaten vardır.

(EK. 3)

**TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNUNUN BİR
MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN
KANUN TASARISI**

Madde 1- 11/2/1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 29 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. Yabancı muamelesi ve saklı tutulan haklar:

Madde 29- Bu Kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tâbi tutulur. Ancak, kan esaslı yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da sonradan Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişiler, Türkiye Cumhuriyetinin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla ülkede ikamet, seyahat, çalışma, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı bakımından Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. 33 ve 35 inci maddeler hükümleri saklıdır."

(EK. 4)

GENEL GEREKÇE

Yurt dışındaki vatandaşlarımız buldukları ve çalıştıkları ülkelerde daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak, ekonomik, sosyal ve siyasi haklardan yararlanmak amacı ile yabancı devlet vatandaşlığına geçmek istemektedirler. Ancak, Avusturya, Danimarka ve İsveç gibi yaklaşık ikibuçuk milyon vatandaşımızın yaşadığı Almanya'nın da çifte vatandaşlığı kabul etmeyen, yani Alman vatandaşlığı-

ğını kazanmak isteyen vatandaşlarımızdan Türk vatandaşlığından çıkma şartı arayan bir ülke olduğu bilinmektedir. Bu nedenle yukarıda belirtilen ülkelerde bulunan vatandaşlarımız buldukları ülkenin vatandaşlığına geçebilmek için zorunlu olarak "Türk vatandaşlığından çıkma izni" talep etmektedirler.

Alman Yabancılar Yasasında yapılan yeni düzenlemelerden sonra Alman vatandaşlığına geçmek üzere Türk vatandaşlığından çıkma izni talebinde büyük bir artış olmuştur. Ancak, çok sayıda Türkün 30 yıldan beri yaşadığı, sayılarının her geçen yıl arttığı, yarıdan çoğunun bu ülkede doğduğu ve yetiştiği Almanya'da Alman vatandaşlığını kazanan Türklerin sayısının önemsenecek boyutta olmadığı bir gerçektir.

Esas olan sadece çifte vatandaşlık değil, yani Alman vatandaşlığına geçen Türklerin yeniden Türk vatandaşlığına alınmaları kadar, Almanya'da yerleşen vatandaşlarımızın idari ve yasal engeller olmaksızın ve Türkiye'deki hakları ile tasarrufları konusunda herhangi bir endişeye kapılmaksızın Alman vatandaşlığını kazanmak üzere Türk vatandaşlığından çıkma izni alabilmeleri de önemlidir.

Buldukları ülkenin vatandaşlığını kazanabilmek amacıyla zorunlu olarak Türk vatandaşlığından çıkma izni alan kişilerin nüfus kütüklerindeki kayıtları kapatılmakta ve 403 sayılı Kanunun 29 uncu maddesi uyarınca Türkiye'de yabancı muamelesine tabi tutulmakta, ikamet, gayrimenkul edinme, miras ve çalışma gibi konularda ancak Türk kanunlarının yabancılara tanıdığı haklardan faydalanabilmektedirler. Bu uygulama ise vatandaşlarımızın başka bir devlet vatandaşlığına geçmekten sarfınazar etmelerine ve dolayısıyla yurtdışındaki haklardan feragat etmelerine neden olmaktadır.

Türk vatandaşlarının bazı müktesep haklarının yitirilmesi anlamına gelen bu uygulamayı düzeltmek, mülk, miras, ikamet ve çalışma haklarını aynen muhafaza etmek için madde hükmü değiştirilmekte ve bu imkanlar sağlanmaktadır.

Tasarı, bu sorunları, eşitsizlikleri, tereddütleri ve çelişkileri ortadan kaldırmak amacıyla hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Bu madde ile 11/2/1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 29 uncu maddesinin değiştirilmesi öngörülmektedir.

Halen yürürlükte bulunan 29 uncu maddede yer alan ve Türk Vatandaşlığını kaybeden kişilerin, kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelesine tâbi tutulacağına ilişkin genel hüküm madde metninde aynen korunmaktadır.

Korunan bu hükme göre, bir başka devlet vatandaşlığına geçmek için Bakanlar Kurulundan "çıkma izni" alma suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler hakkında yabancı muamelesi yapılacağı açıktır. Dolayısıyla bu kişiler Türkiye'de ikamet, seyahat, çalışma, menkul ve gayrimenkul edinme konularında ancak Türk Hukukunun yabancılara tanıdığı haklardan yararlanabilecektir.

Oysa getirilen değişiklikle, Türk vatandaşlığını kan esası yoluyla kazanmış olup da, Bakanlar Kurulu kararıyla kendisine çıkma izni verilmek suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan kişileri Türkiye'de ikamet, seyahat, çalışma, menkul ve gayrimenkul mal iktisabında hukuk düzenimizin Türk vatandaşlarına tanıdığı haklardan aynen yararlanma imkanı sağlanmaktadır.

Getirilen değişikliğe göre, çıkma izni almak suretiyle bir başka Devlet vatandaşlığını kazanmış olan kişiler, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla ülkede ikamet, seyahat, çalışma, menkul ve gayrimenkul mal iktisabı bakımından Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edeceklerdir.

Getirilen bu değişiklik, söz konusu kişilerin çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kayb ettikleri tarihten sonra Türkiye'de gerçekleştirmek isteyecekleri ikamet, seyahat, çalışma ve menkul ve gayrimenkul mal iktisaplarını kapsamaktadır. Vatandaşlık hukuku sistemimize göre, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin malvarlıklarına zaten bir hanel gelmediğinden, diğer bir ifadeyle bu kişilerin Türkiye'de bulunan malvarlıklarının tasfiyesi söz konusu olmadığından, bu kişilerin kayıp tarihinden önceki malvarlıkları ile ilgili bir düzenlemeye gidilmesine gerek görülmemiştir.

Aynı şekilde, Türk Yabancılar Hukukuna göre, yabancı gerçek veya tüzel kişilerin miras hakkı zaten mevcuttur. Ancak sadece köy hudutları dahilinde bulunan gayrimenkuller yabancılara miras yolu ile kaldığında Tapu Kanunu'nun 35 inci maddesi ve Köy Kanunu'nun 87 inci maddesi nedeniyle tasfiye edilmektedir. Getirilen bu

değişiklikle çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilere zaten aynen Türk vatandaşları gibi köylerde gayrimenkul edinme imkanı tanındığından, artık bu kişilerin miras haklarına ilişkin bir düzenlemeye gidilmesine de gerek görülmemiştir.

Tasarı, yürürlükteki Türk Vatandaşlığı Kanununda yer alan ve vatandaşlığa alınma kararının kapsamlı iptalini düzenleyen 24 üncü madde ile Türk vatandaşlığından çıkarılan kişilerin durumunu düzenleyen 35 inci madde hükümlerini saklı tutmuştur.

Madde 2- Yürürlük tarihini göstermektedir.

Madde 3- Yürütme makamını belirlemektedir.